

Självständigt arbete krigsvetenskap (15 hp)

Författare	Program/Kurs
Ivar Nelson	OP/TA 08-11
Handledare	
Henrik Edgren	
<p>Svensk säkerhetspolitik En sammanhängande politik?</p> <p>Sammanfattning: Under kalla kriget fanns stora skillnader mellan den deklarerade svenska säkerhetspolitiken och det faktiska handlandet. Problemformuleringen lyfter frågan om även nutida svensk säkerhetspolitik innehåller betydande diskrepanser. Syftet med uppsatsen är att undersöka korrelationen mellan proposition 2008/09:140 – ett användbart försvar och proposition 2010/11:111 - Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen. Med utgångspunkt i ett antal empiriskt bevisade småstatsbeteenden som syftar till ökat inflytande och därmed, för en liten stat i Europa som Sverige, ökad makt analyseras propositionerna. Beteendena tolkas även genom två perspektiv; neutralitetspolitiken samt strategisk kultur och identitet. Slutsatserna som dras av undersökningen är att det inte föreligger några nämnvärda diskrepanser mellan deklarerad och agerad säkerhetspolitik så som de manifesteras i propositionerna. Kopplingen mellan nutida svensk säkerhetspolitik och perspektiven är tydlig om än med vissa motsättningar.</p> <p>Nyckelord: Små stater, neutralitet, strategisk kultur, identitet, deklarerad, agerad, beteende</p>	

Swedish security politics A cohesive policy?

Abstract:

During the cold war, there were significant differences between the declared Swedish security policy and the way it was actually carried out. Sweden was not quite as neutral as it purported to be and maintained covert collaborations with the west throughout the cold war. This history of contradicting policies raises the question if contemporary Swedish security policy contains significant discrepancies.

The purpose of this paper is to explore the correlation between the bill 2008/09:140 – a useable defence and bill 2010/11:111 – Swedish participation in international military action in Libya. The bills are analysed from a number of empirically proven small state foreign policy behaviours aimed at increasing influence and thus, for a small state in Europe like Sweden, increasing power. These behaviours are also interpreted through two perspectives: the Swedish policy of neutrality and Swedish strategic culture and identity.

The conclusion drawn from the study is that there are no significant discrepancies between declared and acted security policy as manifested in the propositions. The connection between contemporary Swedish security policy and the perspectives are clear, albeit with some differences.

Key words:

Small states, neutrality, strategic culture, identity declared, acted, behaviour

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Problemformulering.....	5
Syfte och frågeställningar	5
Metod.....	6
Disposition.....	7
Tidigare forskning.....	7
Material och källkritik.....	8
Avgränsningar.....	8
Teori - Små stater och säkerhetspolitik.....	9
Vad är en liten stat?.....	9
Makt - Oberoende och inflytande.....	9
Tio vanliga beteenden.....	11
Utgångspunkt för analys – inflytande.....	12
1. Förlita sig på supermakter.....	13
2. Säkra multinationella överenskommelser.....	13
3. Betona vikten av internationella principer.....	13
4. Samarbeta och undvika konflikt.....	14
5. Utrikespolitiska instrument före militära.....	14
Perspektiv.....	16
Strategisk kultur och identitet.....	16
Nationellt och Internationellt.....	17
Do-gooders.....	17
Sammanfattning.....	18
Svensk Neutralitet	18
Innan världskrigen.....	18
Under världskrigen.....	18
En eller flera poler.....	19
Kalla kriget och en svensk mellanväg.....	20
Framtiden.....	21
Sammanfattning.....	22
Undersökning.....	23
1. Förlita sig på supermakter.....	23
2. Säkra multinationella överenskommelser.....	25
3. Betona vikten av internationella principer.....	26
4. Samarbeta och undvika konflikt.....	27
5. Utrikespolitiska instrument före militära.....	29
Avslutande diskussion.....	31
Hänger det samman och syftar det till ökad makt?.....	31
Beteenden utifrån neutralitetspolitik, strategisk kultur samt identitet	31
Käll- och litteraturförteckning.....	33
Propositioner.....	33
Internetkällor.....	33

Inledning

”Alliansfrihet i fred syftandes till neutralitet i krig”¹ var devisen efter det andra världskrigets slut och alltså under det kalla krig som följde. Sverige valde att aktivt stå utanför Nato och lierade sig ej heller med Sovjetunionen. Sveriges suveränitet och nationella integritet skulle istället hävdas med en väldigt omfattande försvarsförmåga som innefattade mycket mer än bara militären. Försvarstanken genomsyrade hela samhället och nationens existens skulle skyddas till varje pris. Efter Sovjetunionen fall har emellertid det militära hotet mot Sverige avtagit och försvarsmakten har sedan 1990-talet reducerats i omgångar.

2009 antogs propositionen 2008/09:140 - ett användbart försvar. I propositionen lägger man bland annat värnplikten på is och inför ett försvar baserat på frivillighet, vilket är en stor förändring gentemot tidigare värnpliktsystem där det ställdes upp mangrant. Vad som är än mer intressant är att den dogm om osviklig neutralitet som inpräntats i det svenska folket nu konkret byttes ut mot att: ”Det militära försvaret ska enskilt och tillsammans med andra försvara Sverige och främja vår säkerhet, både i Sverige, i närområdet och utanför närområdet.”²

Att Sverige har genomgått och fortsätter att genomgå en säkerhetspolitisk pånyttfödelse är ett faktum. På samma vis som den deklarerade neutraliteten formade säkerhetspolitiken styr den politik som antogs i propositionen ”ett användbart försvar” hur svenska säkerhetspolitiska instrument skall betraktas och användas. Ett tecken på ovanstående är den omfattande inhemska vapenindustri som Sverige under större delen av 1900-talet närt då man inte ville vara beroende av utomstående för en så väsentlig del av det militära försvaret. Sveriges nutida, i stort sett oprövade, säkerhetspolitik är ett nytt och spännande kapitel i frågan om vad som deklarerats och om man agerar därefter.

Det stora flertalet av världens alla länder är små stater och således genomförs mycket forskning på detta området. Tidigare empirisk forskning kring små staters säkerhetspolitiska agerande ger vid handen en uppsättning av återkommande beteenden. Till exempel kan det sägas att små stater ofta lägger stor vikt vid internationella institutioner som FN eller EU samt att små stater tenderar att använda diplomatiska eller ekonomiska påtryckningar istället för militära. Sverige är en liten stat och med hjälp av empirisk forskning och teoretiska modeller kan vi analysera nutida svensk säkerhetspolitik, både den deklarerade och agerade.

---

1 <http://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Svensk-sakerhet/Alliansfrihet-och-neutralitet/>

2 Försvarsdepartementet. Ett användbart försvar, proposition 2008/09:140. Stockholm. 2009

Problemformulering

Trots devisen ”Alliansfrihet i fred syftandes till neutralitet i krig” hade Sverige ett långtgående samarbetet med Nato vilket neutralitetspolitikkommisionen (NPK) 1994 bekräftade i sitt betänkande³. Willhelm Agrell menar att detta samarbete var djupt odemokratisk i och med att den svenska allmänheten vilseleddes. Vidare påstår han att den svenska allmänheten är desillusionerad och misstänksam mot ärligheten och målsättningarna hos svenska politiker inom den säkerhetspolitiska sfären.⁴

En internationell insats som riksdagen tagit ställning till efter att propositionen ”ett användbart försvar” antagits är den i Libyen. Svenska flygstridskrafter deltagar enligt regeringens proposition 2010/11:111 i upprätthållandet av en flygförbudszon under ledning av Nato och på mandat av FN. Sverige deltar, men med vissa förbehåll, exempelvis avstår man att direkt bidra i de markmålsoperationer som genomförs med stöd i FN-mandatet. Insatsen i Libyen är ett konkret agerande i en säkerhetspolitisk fråga och kan ses som en viktig indikator på om svensk säkerhetspolitik är sammanhängande.

För att undvika misstänksamhet är det viktigt att undersöka om deklarerad säkerhetspolitik överensstämmer med agerad eller om det finns diskrepanser däremellan. Vidare är det av intresse att undersöka i vilken utsträckning svensk säkerhetspolitik kan förklaras med utgångspunkt i småstatsstrategier för ökad makt och faktorer sammanhörande med historiska erfarenheter, kultur och identitet.

Syfte och frågeställningar

Syftet är dels att jämföra deklarerad svensk säkerhetspolitik i proposition 2008/09:140 med svenskt säkerhetspolitiskt agerande baserat på proposition 2010/11:111. Dels att tolka detta genom teorier om makt, strategisk kultur och identitet samt ur ett historiskt perspektiv.

Utifrån detta syfte har jag valt följande frågeställningar:

1. Är det svenska agerandet genom beslutet om Libyen-insatsen förenligt med de i försvarspropositionen angivna säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen?
2. Kan följande faktorer förklara det svenska agerandet genom beslutet om Libyen-insatsen samt de i försvarspropositionen angivna säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen?
  - A) Beteende som syftar till ökad makt
  - B) Neutralitetspolitiken
  - C) Idébildningar om strategisk kultur och identitet

---

3 Neutralitetspolitikkommisionen. Om kriget kommit- : förberedelser för mottagandet av militärt bistånd 1949-1969 : betänkande. Stockholm: Fritze, 1994.

4 Goetschel, L. Small states inside and outside the European Union : interests and policies. Boston, Mass: Kluwer Academic, 1998. s. 192.

Metod

Med hjälp av ett analysverktyg baserat på teorier och forskning om små staters säkerhetspolitik besvaras både fråga 1 och fråga 2A. Analysverktyget består av fem påståenden om svenskt säkerhetspolitiskt beteende och beskrivs närmre under rubriken *utgångspunkt för analys*.

Fråga 1

Propositionen 2008/09:140 ”ett användbart försvar” kommer att representera svenska säkerhetspolitiska målsättningar och medel och propositionen 2010/11:111 om svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen kommer att representera svenskt säkerhetspolitiskt agerande. I analysen av propositionen ”ett användbart försvar” är fokusområdet målsättningar och uppfattningar om säkerhetspolitikens medel emedan det i analysen av propositionen som gäller Libyen-insatsen ligger på det faktiska agerandet.

Genom att bearbeta de två propositionerna med hjälp av analysverktyget och jämföra resultatet kan eventuella diskrepanser mellan agerandet i Libyen-insatsen och de säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen i propositionen ”ett användbart försvar” klargöras. Därmed kan fråga 1 besvaras.

Bearbetningen består i att jag kommer söka stöd för, eller argumentera mot, vart och ett av de fem påståendena utifrån respektive fokusområde och proposition. Jag genomför alltså en kvalitativ textanalys av respektive proposition utifrån det analysverktyg jag skapat för att kunna göra en jämförelse. Genom att använda analysverktyget systematiseras propositionernas beteendemönster vilket är en förutsättning för att kunna göra en god jämförelse.

Fråga 2A

För att kunna undersöka om agerandet i Libyen-insatsen och de säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen i propositionen ”ett användbart försvar” kännetecknas av en strävan att uppnå ökad makt undersöks huruvida analysverktyget, som innehåller beteenden som syftar till ökad makt, stöds av beteendet i propositionerna.

Beroende på hur beteendena i analysverktyget överensstämmer med agerandet i Libyen-insatsen samt de säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen i propositionen ”ett användbart försvar” kan vi besvara frågan om beteenden som syftar till ökad makt är en gångbar förklaringsfaktor. Min metod för att besvara fråga 2A är således att undersöka hur väl analysverktygets fem påstådda beteenden stämmer överens med propositionen 2008/09:140 samt propositionen 2010/11:111.

Fråga 2B och 2C

För att kunna erbjuda tolkningar av svensk säkerhetspolitik använder jag mig av två perspektiv. Dels en historisk återblick i form av svensk säkerhetspolitik under neutralitetspolitiken och dels idébildningar om strategisk kultur och identitet. Jag skapar dessa referenser genom att summera tidigare forskning under rubriken *Perspektiv*.

Denna teoretiska bakgrund vägleder sedan tolkningen av perspektivens inverkan på de säkerhetspolitiska målsättningar, medeluppfattningar och agerande som analyseras i uppsatsen. Genom att använda mig av en kvalitativ innehållsanalys uppbyggd kring ovan nämnda analysverktyg kan jag applicera relevanta förklaringar till de beteende som som påvisas.

Disposition

Inledningsvis kommer jag att redogöra för de teorier och perspektiv som jag använder.

Jag kommer att sammanfoga två olika teorier om små stater uppträdande och utifrån dem välja vanliga utrikespolitiska beteenden vilka är grundade i empirisk forskning. De utvalda beteendena kommer att belysas och jag kommer att konstruera ett analysverktyg i form av fem påståenden.

Sedan kommer jag att beskriva svensk säkerhetspolitik ur ett neutralitetspolitiskt perspektiv samt forskning om svensk strategisk kultur och identitet. Detta för att ge en inblick i omständigheter som kan förklara svensk säkerhetspolitik.

Därefter följer undersökningen.

Jag kommer, utifrån utvalda beteenden och perspektiv, att analysera proposition 2008/09:140 samt proposition 2010/11:111 med hjälp av analysverktyget. Perspektiven kommer att användas för att försöka förklara de beteenden som framträder i analysen.

Slutligen besvaras frågeställningarna i en sammanfattande diskussion.

Tidigare forskning

Min uppsats är ett bidrag till den stora mängd forskning kring svensk säkerhetspolitik som redan företagits. Den svenska neutralitetsforskningen belyser ofta problematiken om dolda agendor och diskrepansen mellan officiella ställningstagande och faktiskt agerande.

1994 utkom neutralitetspolitikkommisionen med sitt betänkande Om kriget kommit : förberedelser för mottagande av militärt bistånd 1949-1969. Denna publikation har slutgiltigt bevisat att det fanns en dold agenda i svensk säkerhetspolitik och därmed stora diskrepanser mellan deklarerad och agerad politik.

Tidigare forskning har föreslagit olika förklaringar till varför små stater agerar som de gör. I mitt arbete har jag valt att ta upp flera, ibland konkurrerande, förklaringsmodeller. Å ena sidan kan ett beteende förklaras utifrån en rationell strävan att öka sin egen makt. Å andra sidan kan historiska och strategiskt kulturella samt identitetsrelaterade förklaringar hjälpa till att förklara ett visst beteende. Avsikten är inte att fastställa vilken av dessa förklaringsmodeller som är viktigast utan endast att undersöka huruvida de är applicerbara.

Mitt eget bidrag till forskningsläget är dels en undersökning om korrelationen mellan nutida deklarerad och agerad säkerhetspolitik samt en analys av faktorer som kan förklara nutida säkerhetspolitik så som den gestaltas i de två propositionerna.

Material och källkritik

Proposition 2008/09:140 ”ett användbart försvar” kommer i arbetet utgöra deklarerad svensk säkerhetspolitik och därför de angivna säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen.

Anledningarna för att jag väljer just proposition 2008/09:140 är följande:

- Den innehåller den nuvarande säkerhetspolitiska inriktningen
- Voterad av riksdagen och utgör på så vis ett offentligt Svenskt ställningstagande
- Har som försvarspolitik en direkt militär koppling

Propositionen 2010/11:11 ”Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen” kommer i arbetet att utgöra svenskt säkerhetspolitiskt agerande.

Anledningarna för att jag väljer just proposition 2010/11:111 är följande:

- Voterad av riksdagen och utgör på så vis ett offentligt Svenskt ställningstagande
- Antogs efter proposition 2008/09:140
- Pålitlig källa till vilket handlingsmandat den svenska insatsen i Libyen tillstyrks och därmed lämplig som representant för agerad svensk säkerhetspolitik.

Även om proposition 2010/11:111 ger de de faktiska riktlinjerna för svenskt agerande i Libyen-insatsen är det värt att poängtera att detta materialval inte medger en undersökning av hur svensk militär de facto agerar i Libyen-insatsen.

Avgränsningar

Problemformuleringen handlar om att det har funnits stora diskrepanser mellan deklarerad och agerad säkerhetspolitik och syftet är att undersöka om det finns diskrepanser i ett samtida säkerhetspolitiskt fall. Uppsatsens omfattning medger inte en alltför extensiv undersökning varför jag har valt att begränsa mig till två centrala publikationer. Andra källor som hade varit givande att inkludera är till exempel utrikesdeklarationer och riksdagsdebatter.

Jag anser att det inte är en tillräckligt omfattande studie för att definitivt kunna avgöra om svenskt säkerhetspolitiskt agerande följer de officiella deklARATIONERNA. Att undersöka sambandet mellan två propositioner ger emellertid en del av svaret.

Teori - Små stater och säkerhetspolitik

Nedan kommer jag att presentera ett antal teorier och skapa en syntes av tidigare forskning som jag kan använda för att analysera svensk säkerhetspolitik.

Vad är en liten stat?

Det finns flera definitioner av vilka stater är att betrakta som små och följer man till exempel en definition⁵ av Small och Singer från 1982 hävdar de att alla utom de stora staterna är små. De listar vilka stater som varit de dominerande i olika tidsepoker och är inte staten man avser en av dem, inom tidsintervallet, skall den betraktas som liten. Enligt denna definition är Sverige en liten stat.

Förutom att helt enkelt säga att alla utom de dominerande är små har försök gjorts att klassificera stater utifrån geografisk storlek, population och makt. Andra forskare går så långt att de menar att begreppet liten stat helt saknar användningsområde eftersom det är en så pass vag definition.⁶

Begreppet små stater har inte alltid varit behäftat med hur stater står i relation till varandra även om det förefaller sig naturligt. Tidigare har begrepp som strategiskt djup och militär makt varit avgörande för huruvida en stat räknas som stor eller liten.⁷ Absoluta mått har alltså tidigare varit normerande för vad som anses vara en liten stat. I dagens värld har dock många äldre faktorer som definierade en liten stat tappat sin relevans.⁸ En liten stat är inte nödvändigtvis liten på ett fysiskt plan utan lider av ett maktunderskott, vilket grundar sig i en brist på inflytande och i oberoende.⁹ Jag förordar en definition av små stater som utgår från maktperspektivet och menar att små stater är de stater som har ett maktunderskott. Detta ger att alla stater som i något läge man sägas ha ett maktunderskott kan betraktas som, i varierande grad, små.

Makt - Oberoende och inflytande

Laurent Goetschel menar att makt är det som rangordnar stater från större till mindre. Han definierar makt dels som kapaciteten att få andra att förändra sitt beteende så som man själv behagar och dels förmågan att motstå andras försök att påverka en själv. Goetschel delar upp maktbegreppet som dels inflytande över andra och oberoende från andra.¹⁰

Vill en stat öka sin makt måste den förändra sitt oberoende och sitt inflytande. Oberoende och inflytande står emellertid i motsatsförhållande till varandra genom att man i överenskommelser vinner i inflytande på bekostnad av oberoende.¹¹ Detta är en liten stats klassiska dilemma och kan illustreras i frågan om medlemskap i North Atlantic Treaty Organisation (Nato). Om man deltar får man vara med och bestämma men då tvingas man samtidigt att ställa upp även om det är ofördelaktigt för den egna staten.

Den ökande integration av EU's medlemsstater får till följd att oberoende är outhållbart och

5 Reiter, E. & Gärtner, H. Small states and alliances. Heidelberg: Physica-Verlag, 2001. s. 15-16

6 Hey, J. Small states in world politics : explaining foreign policy behavior. Boulder, Colo: Lynne Rienner Publishers, 2003. s. 2

7 Goetschel, L. s. 14

8 Goetschel, L. s. 16

9 Goetschel, L. s. 271

10 Goetschel, L. s. 15-17

11 Goetschel, L. s. 19

således utgår all makt från förmågan att utöva inflytande. Goetschel argumenterar därför för att den avvägning mellan inflytande och oberoende som följer därav minskar i betydelse och att makt istället är synonymt med inflytande.¹²

Franz Von Däniken listar sex faktorer¹³ som definierar en europeisk stats plats i internationell politik, dess rykte och dess möjlighet att påverka. Dessa faktorer, menar han, bärs upp av två grundläggande förmågor, nämligen:

1. Statens vilja att avsäga sig delar av sin nationella suveränitet, som ändå är fiktiv, för att kunna öka sina möjligheter att påverka i internationella institutioner.
2. Statens beslutsamhet att skapa förutsättningar hemma för att utveckla styrka inom ekonomi, kultur, vetenskap och teknologi samt skapande av institutionella nätverk.

Den första punkten ser jag som en analogi till inflytande. Genom att avsäga sig nationell suveränitet och ingå i internationella institutioner ökas inflytandet. Den andra punkten, att stärka den egna statens förutsättningar att ta del av globaliseringens möjligheter, kan emellertid inte sägas vara samma sak som att öka oberoendet. Von Däniken menar att den nationella suveräniteten är fiktiv¹⁴ och bygger vidare på Goetschels resonemang att oberoende är omöjligt för en medlemsstat i EU.

Om inflytande är makt för en liten stat i EU är det möjligt att skönja en positiv spiral för de små stater som väljer att ge efter på sin suveränitet i utbyte mot ökat inflytande. Om staten strävar efter att skapa förutsättningarna enligt punkt två och använder sitt inflytande för att realisera sitt mål kommer detta leda till ökad makt. Detta sker därför att de faktorer som återfinns under punkt två är kvalitativa egenskaper som dikterar huruvida en stat kan dra nytta av globaliseringens möjligheter.¹⁵ En kompensation av den kvantitativa svaghet¹⁶ staten lider av vilket ger ökat inflytande och eftersom makt endast kan uttryckas i inflytande i EU ökar statens makt.

Sammanfattningsvis ger resonemanget att i Europeiska unionen leder en liten stats inflytande till förbättrade förutsättningar att dra nytta av globaliseringen vilket i sin tur leder till att staten uppnår mer makt, vilket innebär större inflytande.

---

12 Goetschel, L. s. 272

13 Goetschel, L. s. 44

14 Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen. Stockholm: Norstedts juridik, 2010. s. 30

15 Goetschel, L. s. 45

16 Goetschel, L. s. 15-16

Tio vanliga beteenden

Jeanne A. K. Hey framför en lista med tio punkter där hon summerar tidigare empirisk forskning om små staters utrikespolitiska beteende. Dessa punkter, fritt översatta, följer nedan.¹⁷

1. Uttrycka ett lågt deltagande i världspolitiken
2. Uttala sig inom ett smalt utrikespolitiskt fält
3. Begränsa sitt agerande till deras direkta geografiska närhet
4. Bruka diplomatiska och ekonomiska utrikespolitiska instrument före militära
5. Betona vikten av internationella principer, internationell lag samt andra ”moraliskt sinnade” ideal
6. Säkra multinationella överenskommelser och ansluta sig till multinationella institutioner när så är möjligt
7. Välja neutrala positioner
8. Förlita sig på supermakter för skydd, partnerskap samt resurser
9. Försöka samarbeta och undvika konflikt med andra
10. Spendera oproportionerligt mycket av sina utrikespolitiska resurser på att säkra fysisk och politisk överlevnad

Som Hey mycket riktigt gör kan man kritisera denna sammanställning på två punkter. För det första är den för lång och för spretig för att vara till någon större nytta när det gäller att förutse små staters beteende. För det andra innehåller listan beteenden som verkar vara i direkta motsatsförhållande.

Under punkten sex hävdas det att små stater ofta vill förhålla sig neutrala men samtidigt hävdas det under punkten sju att små stater förlitar sig på supermakter för sin säkerhet. Ett intressant exempel på hur dessa till synes oförenliga ståndpunkter, ändock går att sammanföra är Sverige och jag syftar på neutralitetspolitiken och det hemliga samarbetet¹⁸ med USA och Nato.

Trots denna kritik är dessa beteenden användbara därför att de är grundade på observationer av små staters beteenden i internationell politik.

---

17 Hey, J. s. 5

18 Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 213-214.

Utgångspunkt för analys – inflytande

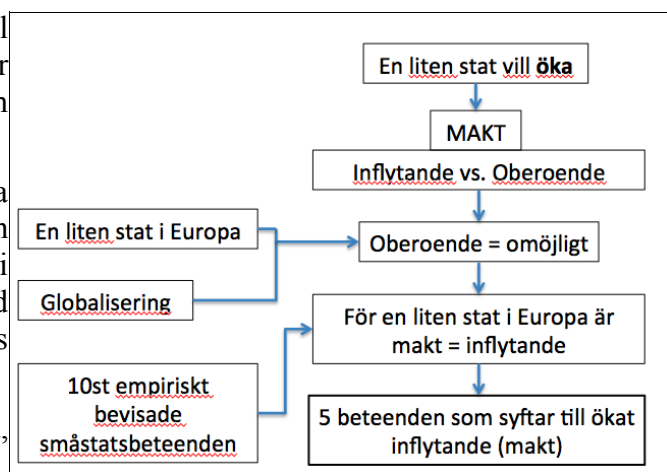
Jag har valt att i min analys utgå ifrån Goetschels och Von Dänikens modeller om makt som en funktion av inflytande. För att kunna analysera svenskt säkerhetspolitiskt ställningstagande och agerande har jag sammankopplat Goetschels modell med Von Dänikens två strategier för att förbättra en liten europeisk stats position. Därefter har jag valt de beteenden som Hey tar upp och som faller under den första rubriken, inflytande.

Anledningen till varför jag valt att utesluta de beteenden som syftar till ökat oberoende bygger på, som jag framlagt tidigare, att oberoende är ouppnåeligt för en liten stat i Europeiska unionen. Viljan att öka sina påverkansmöjligheter i internationella institutioner, att utöva inflytande, är det enda sättet för en liten europeisk stat att förbättra sin position¹⁹, det vill säga minska sitt maktunderskott. Jag har alltså valt de beteenden som har en direkt koppling till inflytande. Eftersom Sverige är en liten stat i Europa borde dessa fem beteenden förekomma i både deklarerad och agerad säkerhetspolitik.

Sammanfattningsvis har jag utgått från ett antal säkerhetspolitiska beteenden som små stater historiskt sett uppvisat och selekterat de som direkt syftar till att öka inflytande.

Följande fem beteenden som syftar till att öka inflytande utgör utgångspunkten för min undersökning. Eftersom Sverige är en liten stat i Europa borde både deklarerad och agerad säkerhetspolitik syfta till att öka Sveriges inflytande.

1. Förlita sig på supermakter för skydd, partnerskap samt resurser.
2. Säkra multinationella överenskommelser och ansluta sig till multinationella institutioner när så är möjligt.
3. Betona vikten av internationella principer, internationell lag samt andra ”moraliskt sinnade” ideal.
4. Försöka samarbeta och undvika konflikt med andra.
5. Bruka diplomatiska och ekonomiska utrikespolitiska instrument före militära.

Nedan kommer jag att belysa punkterna 1-5 och avsluta varje stycke med ett påstått beteende som jag sedan söker stöd för i min analys.

¹⁹ Goetschel, L. s. 45

1. Förlita sig på supermakter

En stats säkerhetspolitiska linje att förlita sig på supermakter för skydd, partnerskap samt resurser för tankarna till det kalla kriget och den bipolära världsbild som då rådde. En av de två allianserna, Nato, kvarstår dock än idag och jag kommer att istället för det något ålderstigna begreppet supermakt resonera kring olika former av allianser eller säkerhetsgaranter av andra slag.

Skydd är något som förhindrar skadliga verkningar av en oönskad företeelse. **Partnerskap** innebär att man samarbetar eller bildar par med någon. **Resurser** är något som finns att tillgå för en viss verksamhet.²⁰

Min tolkning av ordet supermakt är medvetet mycket vid eftersom det intressanta är ett beteende där man förlitar sig på andra. I analysen kommer jag att försöka finna belägg för att Sverige förlitar sig på militärallianser eller andra internationella säkerhetsaktörer så som EU eller Nato för skydd, partnerskap eller resurser.

Påstående: Sverige förlitar sig på utomstående för skydd, partnerskap samt resurser.

2. Säkra multinationella överenskommelser

Att en stat försöker säkra multinationella överenskommelser och ansluta sig till multinationella institutioner när så är möjligt leder till ökat inflytande. Med multinationella institutioner och multinationella överenskommelser menas till exempel förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), partnerskap för fred (PFF), organisationen för fred och säkerhet i Europa (OSSE).

Intressanta multinationella institutioner och överenskommelser för Sverige som rör säkerhetspolitiken direkt kan sägas vara FN, PFF och OSSE men framförallt den EU-gemensamma utrikes och säkerhetspolitiken (GUSP) samt den europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESFP).

För min analys är det inte nödvändigt att ha en strikt definition av vilka multinationella institutioner eller överenskommelser som skall räknas. Det viktiga är att söka efter beteenden som på olika sätt bekräftar att Sverige skapar och deltar i multinationella institutioner eller överenskommelser.

Påstående: Sverige skapar och deltar i multinationella institutioner eller överenskommelser.

3. Betona vikten av internationella principer

Att betona vikten av internationella principer, internationell lag samt andra ”moraliskt sinnade” ideal har identifierats av tidigare forskare som ett klassiskt beteende hos små stater och illustreras väl av ett antal nordiska författare. Dessa menar att små stater måste betona vikten av internationella organisationer och internationell lag eftersom om de inte uttrycker sitt stöd och står upp för varandra står de utan skyddsnät²¹.

Historiskt sett har det varit de starka staterna som dikterat den internationella arenan. Det är först 1648 och den Westfaliska freden som den suveräna staten uppstod. Före detta såg sig de starka staterna som förmyndare i den internationella arenan där styrde och ställde efter eget behag.²²

20 Allén, S. et al. Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. 1-2. [s.1]: [s.n], 2009.

21 Goetschel, L. s. 41-42

22 Goetschel, L. s. 20

Goetschel argumenterar för att den starkes rätt är själva roten till internationell lag. Ur ett rationellt perspektiv måste de materiella och moraliska kostnaderna för att nyttja våld mot en annan överväga vinsten för att hindra att så sker²³. Genom att små stater lider av ett maktunderskott och inte har resurserna att befästa sitt oberoende måste de öka sitt inflytande. Detta leder till att små stater ofta betonar vikten av internationella principer, internationell lag samt andra ”moraliskt sinnade” ideal.

Vad moraliskt sinnade ideal är kan diskuteras. Denna mycket vaga definition ser jag dock som en förlängning av internationell lag och dess principer. Moraliskt sinnade ideal är ett sätt för små stater att minska det maktunderskott de har gentemot starka stater.

Analysen syftar till att undersöka om Sveriges säkerhetspolitiska beteende är bygger på internationella principer, internationell lag eller andra ”moraliskt sinnade” ideal.

Påstående: Svensk säkerhetspolitik betonar internationella principer, internationell lag eller andra ”moraliskt sinnade” ideal.

4. Samarbeta och undvika konflikt

Att försöka samarbeta och undvika konflikt med andra är synonymt med att försöka säkra multinationella överenskommelser och ansluta sig till multinationella institutioner när så är möjligt. Det skiljer sig emellertid åt på så vis att samarbete och undvikande av konflikt inte behöver vara uttalat utan kan ske implicit. För att illustrera detta kan det tänkas att en stat med svagt eget intresse i en viss fråga väljer att inte opponera sig utan istället samtycker i syfte att förbättra sina möjligheter att utöva inflytande i andra frågor.

FN-stadgans första kapitel, andra artikel, innebär, bland annat, att medlemsländerna skall avhålla sig från att bruka våld och att lösa sina tvister på ett fredligt sätt²⁴. Denna typ förbindelse att lösa sina konflikter på ett fredligt sätt är dock inte föremålet för min analys eftersom det handlar om hur man hanterar konflikter snarare än att undvika dem. I analysen kommer jag således att leta efter belägg för ett beteende som tyder på att Sverige aktivt undviker konflikter och aktivt strävar efter samarbete.

Påstående: Sverige undviker aktivt konflikter och strävar aktivt efter samarbete.

5. Utrikespolitiska instrument före militära

Att bruka diplomatiska och ekonomiska utrikespolitiska instrument före militära är ett beteende som många små stater har gemensamt. Ett exempel på detta är Laos agerande efter det att deras relationer med Kina snabbt försämrades 1978-1979. När Laos nära allierade Vietnam invaderade Kambodja för att avsätta Pol Pot, som stöddes av Kina, invaderade Kina Vietnam i vad de kallade sitt pedagogiska krig. Detta leder till att kinesisk militär aktivitet ökar markant längs Laos gränser och hotar därmed Laos. Reaktionen blir dock inte primärt att försöka svara upp med militär makt utan istället deporteras uppemot 20000 kineser från Laos. När Kina istället försöker organisera en socialistisk gerilla i Laos blir svaret att rensa statspartiet från kinavänliga statsmän.²⁵

Milton Osbourne summerar staterna kring mekongflodens syn på Kina såhär: ”For all of them, China is perceived as an impossibly large presence whose power is such that to question its actions

23 Goetschel, L. s. 19-20

24 <http://www.sfn.se/fn-info/om-fn/fn-stadgan/#kapitel2>

25 Hey, J. s. 168

and motives is to risk unquantifiable damage”²⁶ Citatet är talande för en realistisk världsåskådning där den svage helt enkelt inte kan stå upp emot en starkare. Att försöka utmana militärt, det vill säga på ett plan där en liten stat är underlägsen, är inte görbart, varför endast diplomatiska och ekonomiska utrikespolitiska instrument kan nyttjas.

Ett beteende där en stat aktivt väljer att nyttja diplomatiska och ekonomiska utrikespolitiska instrument före militära kan även ses i ett annat ljus. Det är inte nödvändigtvis så att det endast är på grund av ett maktunderläge en stat inte väljer militära medel. Agerandet kan, som inom FN och EU blockeras av multilaterala överenskommelser. Kärnan i beteendet är att aktivt prioritera icke våldsamma metoder före militära och det är detta som analysen utgår ifrån.

I analysen kommer jag att söka efter beteenden som indikerar på att Sverige väljer att inte fokusera på militär makt utan istället använder sig av alternativa påtryckningsmedel.

Påstående: Sverige väljer att inte fokusera på militär makt utan använder sig istället av alternativa påtryckningsmedel

---

26 Hey, J. s. 169

Perspektiv

Nedan kommer jag att presentera två perspektiv som sedan skall användas i diskussionen för att svara på om neutralitetspolitiken eller strategisk kultur och identitet kan förklara de beteenden som framträder i undersökningen.

Strategisk kultur och identitet

Strategisk kultur är ett begrepp som, när det myntades, mestadels innefattade forskning som syftade till att förstå Sovjetunionens kärnvapendoktrin. Sedermera har forskningen använt begreppet på olika sätt, varav jag nyttjar ett.

Jag använder strategisk kultur som en konstruktivistisk ansats i vilken oberoende variabler inte existerar. Det är normer och föreställningar om användandet av militär makt som möjliggör ett visst beteende. Det finns dock inte ett kausalt samband i traditionell förståelse och en konstruktivistisk ansats svarar därför inte på frågan ”varför”, utan ”hur”.²⁷

Ångström skriver att ”Strategisk kultur definieras alltså som en uppsättning föreställningar och normer om vem, hur, med vilken rätt och för vilka syften som användningen av militär makt anses legitim. I detta samband är det viktigt att poängtera att enligt denna ansats är identitet inte något som skapas enbart utifrån aktörens egen vilja, utan identitet skapas också i ett socialt sammanhang.”²⁸

Ångström definierar vidare de som bär, formar och påverkar den strategiska kulturen som flera grupper av eliter och den strategiska kulturen är dessa aktörers sammansatta produkt. Han ger även konkreta förslag på dessa eliter; Forsvarsmaktens ledning, regeringen, riksdagen och oppositionspartierna. Strategisk kultur är emellertid inte en helt nationell fråga utan internationella aktörer och internationella normer påverkar även de svensk strategisk kultur.

Tre skilda sätt att föreställa sig hur strategisk kultur påverkar beteende förekommer, nämligen

- Normer och föreställningar begränsar aktören från somliga möjligheter inför ett visst problem.
- Strategisk kultur formar de organisationer som är satta att lösa ett visst strategiskt problem.
- Strategisk kultur påverkar som ett slags raster genom vilken vi uppfattar och förstår omvärlden.

Den tredje förklaringen är den jag kommer att inrikta mig på eftersom den ger vissa förklaringar till varför svensk säkerhetspolitik ser ut som den gör. Uppfattningen av omvärlden dikterar hur de styrande, som är involverade i att forma och genomdriva svensk säkerhetspolitik, kommer att agera. Terrorattentaten den 11 september 2001 uppfattades i USA som ett angrepp på det egna landet och resulterade i militära åtgärder i Afghanistan. Terrorattentaten 2005 i London eller Madrid uppfattades emellertid inte som ett angrepp på landet på samma sätt utan som en kriminell handling. Liknande händelser kan alltså uppfattas på väldigt olika sätt och framkalla väldigt skilda reaktioner och detta är styrkan med en konstruktivistisk ansats.²⁹

---

27 Ångstrom, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 187

28 Ångstrom, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 187

29 Ångstrom, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 186-188

Nationellt och Internationellt

Svensk strategisk kultur har sedan efterkrigstiden kretsat runt en folkförsvarstanke som under kalla kriget även konkurrerade med ett professionellt och högteknologiskt försvar. Socialdemokratin har identifierats som en viktig faktor för utvecklandet av ett folkförsvar. Socialdemokratiska värden som korprativism, modernism och jämlikhet rimmade väl med ett nationellt intessedrivet, starkt, och folkförankrat försvar. Inom svensk strategisk kultur finns en klar uppdelning mellan just nationellt och internationellt där det senare förknippas med humanism, modernism och en misstänksamhet mot nyttan med militärt våld. Det nationella försvaret drivs av ett starkt egenintresse och här ses våldsanvändning som oproblematiskt. Eftersom internationella interventioner inte är drivna av ett starkt egenintresse finns det en viss misstänksamhet mot nyttan med militärt våld.³⁰

En skillnad i uppfattningen om nyttan av militärt våld mellan nationella och internationella insatser möjliggör en slags separation mellan dem. Genom att separera det nationella och internationella har svensk strategisk kultur kunnat innehålla motsägelsefulla ståndpunkter; egenintresse samtidigt som humanism och modernitet, militärt våld samtidigt som fredlig konfliktlösning samt inte minst alliansfrihet samtidigt som militärt samarbete.

Länge har den nationella inriktning av försvaret varit den meningsgivande normen och internationella interventioner har haft en sekundär prioritet. Ett tecken som tyder på detta är att det i svensk säkerhetspolitisk debatt är svårt att hitta konkreta argument för varför Sverige deltar i internationella insatser. De få gånger det har uppkommit har det vållat debatt. Ett andra exempel som Ångström lyfter fram är de minnesplakat över stupade svenska officerar som finns i slottskapellet på Karlbergs slott där namnen antingen förs upp på ”fallit för fosterlandet” eller ”fallit för freden”. I svensk strategisk kultur är det, eller har det varit, genom ett invasionsförsvar som Sveriges intressen tillvaratagits emedan de internationella insatserna varit humanistisk motiverade.³¹

Do-gooders

Om nu svensk strategisk kultur kännetecknas av att internationellt vara tveksamt inställda till militära maktmedel rimmar det väldigt illa med det ökande svenska engagemanget i internationella militära insatser. Det bärande elementet är att Sverige agerar i välmening. Internationella insatser är ett uttryck för vår solidaritet med människor och länder som hotas av konflikter. Sveriges identitet, så som den uppfattas av beslutsfattarna och så som de tror sig vara uppfattade internationellt, är att vara en kraft för det som är rätt, att vara ”do-gooders”.³²

Ett exempel som stödjer detta är det faktum att Sverige väljer att delta i flera olika internationella insatser men med små förband, som inte uppnår någon effekt mer än symbolisk. Christiansson framhåller ett andra exempel och menar att de svenska insatserna inte nödvändigtvis har ett klart politiskt mål utan istället en budgetram. Denna typ av inriktning tydliggör hur djupt rotat föreställningen om välmenande och altruism är i den svenska identiteten.

Vidare framhåller Ångström att uppträdandet i små förband medger att föreställningen om militär makts tveksamma nytta bekräftas. Han exemplifierar genom PRT-konceptet i Afghanistan där militära och civila medel sammanfogas. Svensk strategisk kultur får här genomslag genom att den

30 Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 190-191

31 Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 192

32 Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 194

civila utvecklingsinsatsen värderas högre än den militära när det gäller lösandet av internationella angelägenheter.³³

Sammanfattning

Sammanfattningsvis uppvisar svensk strategisk kultur och identitet ett antal kännetecken:

- Sverige uppfattar sig vara en ”do-gooder” - en röst för det som är ”rätt”
- Nationella angelägenhet har setts som meningsgivande åt försvaret
- En uppdelning mellan nationella och internationella angelägenheter
  - Nationella angelägenheter motiveras genom självförsvar och våldsanvändning anses därför legitimt i nationella insatser.
  - Internationella angelägenheter motiveras av humanism, modernism och därmed en tveksam inställning till nyttan av militär makt.

Utifrån denna förståelse av svensk strategisk kultur samt resonemang om hur identitet och omvärldsuppfattning spelar roll för beteende kan vi tolka dess inverkan på de säkerhetspolitiska målsättningar, medeluppfattningar och agerande som analyseras i uppsatsen.

Svensk Neutralitet

Innan världskrigen

1523 då Sverige frigjorde sig från den av Danmark ledda Kalmarunionen sägs vara den svenska nationalstatens födelseår. Under 1600-talets första hälft expanderade Sverige på bekostnad av omkringliggande länder och kulminerade som stormakt vid freden i Roskilde 1658. Anledningen till varför denna expansion av en relativt fattig och glest nation var möjlig var att omgivande länder var tillfälligt försvagade. Detta får till följd att det svenska stormaktsväldet blev kortvarigt och avvecklades successivt från 1658 till freden i Fredrikshamn 1809 då Sverige avträdde Finland till Ryssland. Eftersom Sveriges territorium ständigt hotades under denna tid blev försvaret och inte offensiven den svenska politikens huvudlinje.

Neutraliteten kan sägas ha framväxt sedan 1814 då Sverige senast var i krig. Det har inte förts en konsekvent neutralitetspolitik utan det har varit en liten stats anpassning till de rådande internationella förhållandena. Det är först under 1900-talet som en permanent neutralitet framträder som en självfallen grundprincip för den svenska utrikespolitiken. Värt att nämna som en avvikelse från neutraliteten är bland annat de så kallade ”novembertraktaten” från 1855. Dessa medgav att unionen Sverige-Norge inte skulle avträda något territorium till Ryssland och västmakterna åtog sig att garantera unionens territoriella integritet.³⁴

Under världskrigen

Under första världskrigets inledande skede präglades den svenska neutraliteten av omöjligheten att förena en allmänt pro-tysk hållning med neutralitetens krav. Det första världskriget var ett totalt

33 Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. s. 195-196

34 Cramér, P. Neutralitetsbegreppet : [den permanenta neutralitetens utveckling]. Stockholm: Norstedt, 1989. s. 65-72

krig där hela nationer var mobiliserade mot varandra vilket innebar att den ekonomiska krigföringen fick en central roll. Eftersom Sverige var starkt beroende av sin export påverkade detta svensk ekonomi då neutrala staters rätt att upprätthålla ostörda ”civila” kommersiella förbindelser med krigförande parter i princip omintetgjorts. I Sverige var inställningen att relationen med den som går segrande ur världskriget måste vårdas och tyska intressen gynnades generellt. När pendeln senare svängde återupptog Sverige handeln med västmakterna och tillät sig begränsas i sin handel med Tyskland. Sverige vände alltså kappan efter vinden och anpassade sig till den, för stunden, rådande ordningen och prioriterade sin egen säkerhet först. Första världskriget medförde ett närområde förändrat till det bättre med flera suveräna små stater och ett försvagat Ryssland och demilitariserat Tyskland. Sverige framträdde alltså som relativt sett mäktigare.³⁵

Efter första världskriget skapades Nationernas Förbund (NF) och detta låg väl i linje med den svenska målsättningen att försöka förhindra återuppkomsten av militära stormakter kring östersjön. Den grundläggande principen i NF var enkel och innebar att alla stater inom förbundet ålade sig att gemensamt bekämpa ett otillåtet angrepp mot någon av medlemmarna. Under 1930-talet föll emellertid den relativa stabilitet som NF skapat sönder och NF tappade sin roll som garant av säkerhet för små stater.

I och med den tyska upprustningen och den Sovjetiska uppbyggnaden förändrades maktbalansen i närområdet igen och dessa två stormakter var tongivande i östersjöområdet. Molotov-Ribbentrop-pakten innebar dock att den svenska säkerhetens förutsättningar förändrades radikalt. Tidigare hade svensk säkerhet utgått från att ett angrepp bara kan ske i periferin av den sammandrabbning som skulle ske mellan stormakterna. När Tyskland och Sovjetunionen slutit en icke-angreppspakt ökade hotet mot Sverige. När Sovjetunionen sedan anföll Finland i vinterkriget var det viktigare att åsidosätta neutraliteten och bistå Finland än att riskera att Finland föll.

Allt eftersom Tysklands inflytande i Nordeuropa befästes ökade de svenska eftergifterna gentemot Tyskland. Det tydligaste exemplet på detta kan sägas vara midsommarkrisen och det faktum att Sverige tillät transport av permittenter och division Engelbrecht³⁶. Sverige bröt alltså mot neutralitetsrätten. Denna eftergiftspolitik gentemot Tyskland fortsatte medan Tyskland fortfarande dominerade den Nordeuropeiska krigsskådeplatsen men upphörde successivt när de allierade fick överhanden.

Avslutningsvis kan det sägas att Sverige i slutet av andra världskriget hade uppnått sitt mål; att undgå att bli en krigförande part. Neutralitetsförklaringen hade fått samsas med realpolitiska bedömningar och eftergifter gentemot stormakterna.³⁷

En eller flera poler

När Sovjetunionen splittrades förändrades den världsordning som byggts upp under 1900-talet. Nato och Warszawa-pakten, de två block som stod mot varandra, utgjorde två maktcentra eller poler kring vilka andra staters varande kretsade. Denna bipolära världsbild har idag ersatts av en unipolär eller multi-polär ordning. Hur påverkar olika maktfördelningar situationen för en liten stat?³⁸

Olof Palme var en känd förespråkare av nedrustning och fred men har även uttalat oro över hur

---

35 Cramér, P. s. 72-78

36 Lindholm, R. Neutraliteten. Visby: Books-on-Demand, 2008. s. 66

37 Cramér, P. s. 78-92

38 Inbar, E. & Sheffer, G. The national security of small states in a changing world. London: Frank Cass, 1997. s. 178-183

avspänningen mellan maktblocken hotar möjligheten till självständighet för små stater. Enligt honom är det en, för små stater, fördelaktig situation att ha två starka motpoler att förhålla sig till. Forskningen delas i två läger, de som menar att flera maktcentra förbättrar situationen för små stater och de som förespråkar en situation med ett maktcentra.

Den ena skolan menar att små stater i en värld som domineras av två lika starka motpoler har den mest fördelaktiga situationen. Desto starkare uppdelningen är mellan polerna desto lättare är det för små stater att utöva inflytande och kan åtnjuta frihet. Rädslan för vedergällning skulle tillåta en liten stat tämligen stor rörelsefrihet eftersom båda polerna skulle vara återhållsamma med att försöka utöka sin maktsfär. Innebörden av detta är tvådelad. För det första är bipolariteten ett sätt att undkomma att ofrivilligt inkluderas i en stormakts intressesfär. För det andra ges små stater en värdefull position i det att deras val påverkar maktbalansen vilket skänker dem ökat inflytande i internationella sammanhang.

Den andra skolan förespråkar att stormakterna har ett behov av ökad kontroll över andra stater när spänningarna stiger mellan blocken. Detta antagande får till följd att de stater som finns innanför stormakternas intressesfär har drastiskt minskad rörelsefrihet. Denna ökade kontroll manifesteras tydligast genom en formell allians och under kalla kriget utgjordes dessa av Nato och Warszawa-pakten. Det inflytande som stormakterna utövar genom sina allianser kan skifta från frivilligt samarbete till auktoritärt tvång där de ingående staterna endast medges ett minimum av självständighet. Grundargumentet för detta synsätt är att små staters inflytande minskar i takt med att risken för att stormakterna ska utöva påtryckningar för att befästa eller öka sitt inflytande i förhållande till sin motpart ökar. En liten stat utgör den maktsfär som stormakterna strävar efter att utvidga vilket medför att en bipolar världsordning leder till försämrade livsbetingelser för en liten stat. Detta synsätt talar alltså för en maktfördelning som är multi-polär eller unipolär, förutsatt att stormakten är vänligt sinnad.

Kalla kriget och en svensk mellanväg

Under kalla kriget utvecklade Sverige en så kallad symmetrisk position mellan de två maktblocken. Detta innebär att Sverige förhöll sig lika oberoende från både Nato och Warszawa-pakten genom sin officiella neutralitet. Under världskrigen var Sverige en av få Europeiska länder som lyckades bibehålla sin neutralitet och sina landsgränser, något som bidrog till att befästa neutralitetspolitiken. Alliansfriheten och neutraliteten har en speciell plats i den svenska folksjälen och efter världskrigen hade denna hållning utvecklats till ett nationellt dogma.³⁹

Att alliansfrihet och neutralitet hade blivit så djupt rotat ledde till att öppen diskussion om alternativa försvarsarrangemang lyste med sin frånvaro i svensk säkerhetspolitik. Detta innebar dock inte att svenskt säkerhetspolitik var lågmäld och försiktig på den internationella arenan. Tvärtom nischade sig Sverige som en neutral stat med en mycket ljudlig internationell röst. Den svenska aktivismen tog sig främst två uttryck. Å ena sidan handlade det om omfattande biståndsinsatser till länder i tredje världen, primärt de som var icke allierade med en socialistisk inställning till utvecklingsproblematik. Å andra sidan agerade Sverige för pacifism och förespråkade fred, nedrustning och verkade som medlare i regionala konflikter runt om i världen.

Neutraliteten var central i utövandet av denna aktiva säkerhetspolitik.⁴⁰ Sverige såg sig själv, och framstod, som en gyllene medelväg mellan kapitalism och kommunism och den svenska linjen

39 Inbar, E. & Sheffer, G. s. 180-187

40 Goetschel, L. s. 183

åtnjöt därför avsevärd politisk trovärdighet i det internationella samfundet. Detta engagemang i världspolitiken var emellertid inte endast resultatet av en altruistisk önskan vilket svenska politiker medgav. Genom att främja regional och global utveckling skulle freden säkras även i Nordeuropa.

Den nordiska balansen var ett koncept under den bipolära epoken där Sverige utgjorde en balanserande stat mellan Nato-allierade nordiska länder å ena sidan och Finland, som hade en vänskapspakt med Sovjetunionen, samt de baltiska länderna å andra sidan. Innebörden av den nordiska balansen var en rädsla av att om finsk säkerhet äventyrades genom att någon av de nordiska aktörerna förändrade sin säkerhetspolitiska linje så hotades även svensk säkerhet. Neutralitet var ett naturligt förhållningssätt och den enda möjligheten för Sverige som låg mitt emellan de två blocken eftersom rädslan att närma sig någon av maktblocken skulle rubba den nordiska balansen.

Förutom politiska inblandningar för att stärka freden och därmed den egna neutraliteten var ett starkt försvar en grundförutsättning för att ge trovärdighet till neutralitetspolitiken. Sverige hade inte kunnat vara symmetriskt oberoende från stormakterna utan att självständigt stå för sin säkerhet. Något som Sverige inte heller gjorde, annat än officiellt.

Sverige hade trots den officiella neutralitetspolitiken ett omfattande samarbete och utbyte med Nato vilket Neutralitetspolitikkommisionen slutligen bekräftade. Under kalla kriget fanns i den svenska ledningen en outtalad övertygelse om att Nato skulle komma till Sveriges undsättning utifall att Sovjetunionen skulle anfalla. Utåt hade Sverige alltså en strikt neutral fasad men åkte snålskjuts genom att förutsätta stöd från Nato. Detta beteende förespråkar idén att Sverige drog nytta av en bipolär världsordning. Om Sverige nu kunde hävda sig som en gyllene medelväg mellan två ytterligheter samt erbjuda tjänster, i form av medling, är det ironiskt att den svenska aktivismen underminerade sin egen maktbas. Det var tack vare starka motsättningar som Sverige kunde erbjuda en tredje väg och en förbättring i det internationella klimatet påverkade Sveriges möjligheter att driva sin politik negativt.

Framtiden

Efter Sovjetunionens fall har omvärlden förändrats radikalt och Sverige har tagit små men betydelsefulla steg mot öppet samarbete med omkringliggande länder och samfund. Medan en bipolär världsordning möjliggjorde Sveriges tredje väg och tillät en mycket aktiv utrikespolitik orsakade det fysiska hotet mot Sverige en tämligen låst försvarspolitik. Sedan bipolariteten tog slut har Sveriges möjligheter att se på, och lösa, säkerhetsfrågor på ett friare sätt ökat. Sverige är numera medlem i EU och i PFP samt har ratificerat lissabonfördraget. Medlemskapet i EU medför bland annat den Gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) vilket innefattar en Europeisk säkerhets- och försvarspolitik (ESFP).⁴¹

Den nordiska balansen hade tidigare låst alla möjligheter att förändra sin säkerhetspolitik men efter den bipolära epokens slut tog Finland tillfället i akt och närmade sig EU och väst. Förutom Finlands förändrade inställning till internationellt samarbete hade den säkerhetspolitiska kartan ritats om. Runt Östersjön fanns flera små, vänligt sinnade, stater så när som på den ryska enklaven vid Kaliningrad. Ryssland har på senare år ökat sin militära närvaro i Kaliningrads militärområde och på Kola-halvön. Sammanfattningsvis kan man säga att den säkerhetspolitiska förändringen i närområdet innebär Warszawa-paktens försvinnande och de baltiska staternas suveränitet. De

---

41 Inbar, E. & Sheffer, G. s. 187-193

negativa kan sägas vara en ökad militär närvaro och en osäkerhet i de politiska ambitionerna hos Ryssland. Argumentet om att bibehålla den nordiska balansen äger alltså inte längre någon giltighet eftersom det inte längre finns två motparter att balansera mellan.

I och med kalla krigets slut har en ny världsordning inträtt där väst framträder som den part som gick vinnande ur striden. Slutet på bipolariteten får till följd att Sverige in längre kan balansera mellan två maktcentra och tendensen är att istället följa den samtida stormakten. Sverige är med andra ord tvungen att liera sig med de som utgör maktcentra idag.

Sammanfattning

Svensk säkerhetspolitik ur ett neutralitetsperspektiv kan sägas ha följande kännetecken:

- Präglades av eftergiftspolitik under världskrigen
- Framstod som en tredje väg mellan kapitalism och kommunism
- Åtnjöt trovärdighet i det internationella samfundet
- Var försvarspolitiskt låst i och med den nordiska balansen
- Agerade för pacifism och förespråkade fred samt nedrustning

Undersökning

1. Förlita sig på supermakter

Påstående: Sverige förlitar sig på utomstående för **skydd, partnerskap** samt **resurser**.

Ett användbart försvar

Efter bombdåden i Madrid 2004 antogs en solidaritetsdeklaration enligt vilken EU:s medlemsländer lovar att bistå varandra på lämpligaste sätt i händelse av en terroristattack, naturkatastrof eller katastrof orsakad av människor. EU är därför en politisk allians där medlemsländerna tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet. På det övergripande planet har emellertid FN tilldelats det yttersta ansvaret för internationell fred och säkerhet av medlemsländerna och regeringen anser att Sveriges engagemang i fredsfrämjande insatser under EU:s, FN:s och Natos ledning bör fortsätta att öka.⁴²

Regeringen fastslår att Nato är en central aktör för europeisk säkerhet. Vidare anser de att samarbete med Nato handlar om att tillsammans försvara grundläggande demokratiska värden, individens frihet, rättssäkerhet och fredlig lösning av konflikter. Sverige och Finland, med flera, är Nato-partners och samarbetar med Nato genom att delta i Nato-ledda krishanteringsinsatser och övningar samt förmågeutveckling, interoperabilitetsutveckling och standardisering. Ifråga om partnerskap är samarbetet med Nato intressant eftersom det omfattar bland annat övningar och standardisering och är därmed centralt för att utveckla och stärka Försvarsmaktens förmåga, inte minst till internationell krishantering.

Vad gäller resurser är internationellt samarbete intressant eftersom inriktningen anger att oavsett form bör möjligheterna att genomföra materielanskaffning i internationellt samarbete ges hög prioritet. EU:s medlemsstater bistås av det Europeiska försvars departementet (EDA) med hjälp att utveckla operativ förmåga, forskning, teknik, försvarsindustri samt materielanskaffning.

Sammanfattning: Påståendet stämmer. Sammantaget kan man säga att Sverige förlitar sig på andra för både skydd, partnerskap och resurser. Utifrån proposition 2008/09:140 kan man uttyda att Sverige stödjer sig mot FN och EU i första hand och Nato och USA i andra hand. I FN och EU har Sverige större inflytande men organisationerna har mindre operativ slagkraft än både Nato och USA.

Libyeninsatsen

I fråga om skydd finner man följande två citat väldigt talande. I upprätthållande av internationell fred och säkerhet ingår givetvis även upprätthållandet, eller skyddet av, Sveriges fred och säkerhet. Sveriges skydd vilar således på internationell rätt som FN garanterar och Nato verkställer.

”Nato leder den internationella militära insatsen för att skydda civila i enlighet med FN:s säkerhetsråds resolution 1973.”⁴³

42 Proposition 2008/09:140. s. 9, 13, 15-18, 20, 31

43 Utrikesdepartementet. Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen, proposition 2010/11:111. Stockholm. 201. s. 7

”FN har det främsta ansvaret för att upprätthålla internationell fred och säkerhet”⁴⁴

Eftersom FN bedömt att situationen i Libyen utgjorde ett hot mot internationell fred och säkerhet och i enlighet med FN-stadgans kapitel VII beslutat om resolution 1973 faller det på FN:s medlemsländer att utföra resolutionen. Då Nato leder den internationella militära insatsen i Libyen på mandat av FN faller det sig naturligt att Nato vänt sig till Sverige med en förfrågan om ett svenskt bidrag.

Sverige deltar i insatsen men med förbehållet att endast bidra till upprätthållandet av flygförbudszonen och inte aktivt delta i markmålsoperationerna. För att kunna bistå i FN:s resolution 1973 och medverka till internationell fred och säkerhet är partnerskapet med Nato en förutsättning.⁴⁵

För att Sverige ska kunna genomföra Libyen-insatsen är man beroende av värdnationens hjälp. Detta kan gälla till exempel flygbränsle till flygplanen eller förläggingsmateriel. Detta behov av resurser från utomstående tas upp i propositionen där man, utan att gå in på detaljer, poängterar att ”Nära samverkan med andra länder är nödvändig för att säkerställa förbandets förmåga.”⁴⁶

Sammanfattning: Utifrån proposition 2010/11:111 går svenskt säkerhetspolitiskt agerande i linje med påståendet ovan. Sverige förlitar sig på resurser från andra bidragarländer för att kunna genomföra insatsen som sker under ledning av Nato. I propositionen framförs att FN är världens, och då även Sveriges, säkerhetsgarant. Nato är den säkerhetsaktör som förmår genomföra FN:s resolution 1973 och är således den faktiska säkerhetsgaranten.

Påståendet stämmer på samtliga punkter, om än lite vagt vad gäller partnerskap. Det är emellertid möjligt att argumentera att det är tack vare partnerskap med Nato, genom PFF, övningar och standardisering, som öppnar för svenskt deltagande i en Nato-ledd insats.

Perspektiv

Det möjligt att argumentera för att Sverige lierar sig med den starkaste makten genom att så beredvilligt bidra till en Nato-ledd insats med mandat från säkerhetsrådet. Ur ett neutralitetspolitiskt perspektiv påminner detta om svenskt beteende under världskrigen då man fick lov att foga sig och göra eftergifter till stormakterna. Om Sverige förlitar sig på utomstående för skydd, partnerskap samt resurser så är man tvungen att upprätthålla goda relationer till dessa utomstående. Jag menar alltså att det påstådda beteendet stärks genom att Sverige själv aktivt bidrar. Sverige följer FN, EU och Nato och förlitar sig på dem.

Försöker man tolka beteendet utifrån svensk strategisk kultur och identitet finner man att det både får och inte får stöd. I den deklarerade politiken ser vi klart att skydd, partnerskap och resurser inte är en enskild stats problem utan något som anses vara en internationell angelägenhet. Den tveksamma inställningen till nyttan av militär makt i internationella insatser gör sig påmind i det faktum att Sverige endast bidrar till upprätthållandet av flygförbudszonen.

---

44 Proposition 2010/11:111. s. 9

45 Proposition 2010/11:111. s. 5

46 Proposition 2010/11:111. s. 8

2. Säkra multinationella överenskommelser

Påstående: Sverige skapar och deltar i multinationella institutioner eller överenskommelser.

Ett användbart försvar

I proposition 2008/09:140 återfinns flera citat likt detta ”Regeringen anser att det ligger i Sveriges intresse att främja internationellt säkerhets- och försvarssamarbete eftersom detta skapar förtroende mellan stater och lägger grunden för gemensam säkerhet.”⁴⁷ eller ”Multilateralt samarbete är avgörande för hanteringen av de stora globala utmaningarna.”⁴⁸.

Att regeringen anser att det ligger i Sveriges intresse att fortsätta utveckla bi- och multilaterala samarbeten för att främja målen för vår säkerhet följer av de nya utmaningarnas natur. I propositionen framförs att ett brett perspektiv på utmaningar och hot måste prägla den säkerhetspolitiska analysen. Dessa utmaningar och hot mot vår säkerhet sägs vara föränderliga, gränslösa och komplexa och regeringen gör gällande att Sveriges säkerhet därmed är intimt kopplad till utvecklingen i vår omvärld.⁴⁹

Sammanfattning: Deklarerad svensk säkerhetspolitik förutsätter att säkerhet, såväl nationell som internationell, byggs tillsammans med andra. Således har Sverige ett stort intresse av starka multinationella institutioner. Påståendet stämmer därmed väl överens med svensk deklarerad säkerhetspolitik.

Libyeninsatsen

”Ett starkt FN är en hörnsten i svensk utrikespolitik.”⁵⁰

Ovanstående citat är hämtat från propositionen 2010/11:111 och är enligt mig mycket talande för hur Sverige agerar. Vid toppmötet i Paris den 19 mars 2011 förklarade de närvarande Natoländerna, flera arabstater, FN, EU och Arabförbundet sitt stöd för FN:s resolution och sin beredskap att verkställa den. Vidare fördömde Europeiska unionens råd, även kallat ministerrådet, våldet mot civila i Libyen den 21 februari 2011. Europeiska rådet där EU:s statschefer sammanträder går på FN:s linje genom hävda att civila måste skyddas med alla nödvändiga medel.⁵¹

Sammanfattning: Svensk säkerhetspolitik, så som den genomdrivs, värdesätter bred uppslutning kring internationella militära insatser. Påståendet stämmer väl överens med svensk agerad säkerhetspolitik då Sverige aktivt deltar i både EU och FN samt bidrar till den militära insatsen i Libyen.

Perspektiv

Att Sverige skapar och deltar i multinationella institutioner eller överenskommelser går hand i hand med den neutralitetspolitiken som växte fram under kalla kriget. Sverige hade stor trovärdighet i det internationella samfundet och man propagerade för nedrustning och pacifism. Det finns en tradition

47 Proposition 2008/09:140. s. 15

48 Proposition 2008/09:140. s. 15

49 Proposition 2008/09:140. s. 15, 27, 29

50 Proposition 2010/11:111. s. 9

51 Proposition 2010/11:111. s. 4, 9

av att vara djupt involverad i skapandet av, och samarbete inom, internationella institutioner. Även om beteendet härstammar från neutralitetspolitikens epok fortsätter svensk säkerhetspolitik att präglas av ett starkt engagemang i internationella institutioner.

Även genom ett konstruktivistiskt synsätt kan Sveriges engagemang i internationella institutioner förklaras. Humanism och modernism samt en avig inställning till nyttan av militär makt kännetecknar svensk strategisk kultur när det kommer till internationella angelägenheter. I synnerhet modernismen syns genom viljan att delta i, skapa och förbättra sin omvärld. Jag påstår även att den tveksamma inställningen till militär makt åskådliggörs genom att stort fokus läggs på att bygga och medverka i internationella institutioner vilka är en slags fredliga konflikthanteringsinstanser.

3. Betona vikten av internationella principer

Påstående: Svensk säkerhetspolitik betonar internationella principer, internationell lag eller andra ”moraliskt sinnade” ideal.

Ett användbart försvar

FN har en central roll och ger en unik internationell legitimitet för hanteringen av konflikter i världen och FN har, genom Säkerhetsrådet, huvudansvaret för att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Om en stat väljer att inte skydda sin befolkning bär FN:s säkerhetsråd ansvar för att skyldigheten att skydda upprätthålls. Detta enligt en princip som FN:s medlemsstater antog 2005. För att undvika unilateralt verkställande av principen, vilket kan förvärra situationen och underminera internationell rätt och legitimitet, krävs att Säkerhetsrådet tar på sig detta ansvar.⁵²

I propositionen tas FN:s säkerhetsråds resolutioner 1325 och 1820 om kvinnor i väpnade konflikter upp som en viktig aspekt på militära insatser. Detta är ett gott exempel på hur Sverige framhåller ”moraliskt sinnade” ideal.⁵³

Sammanfattning: Påståendet stämmer mycket väl. Svensk säkerhetspolitik genomsyras av en åsikt att internationell rätt måste följas. Sverige förlitar sig på och agerar inom ramen för internationella principer, internationell lag eller andra ”moraliskt sinnade” ideal.

Libyeninsatsen

Följande citat; ”Det är angeläget att FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 från år 2000 om kvinnor, fred och säkerhet beaktas när det gäller att genomföra den internationella militära insatsen.”⁵⁴ är ett exempel på hur Sverige bygger upp ett förtroende genom att betona ”moraliskt sinnade” ideal.

Sverige stödjer även den princip som FN:s medlemsländer antog 2005 i och med att stödja resolution 1973. Detta görs gällande i och med att Säkerhetsrådet ålägger den libyska regeringen att fullfölja sina internationella förpliktelser i enlighet med internationell humanitär rätt, mänskliga rättigheter och flyktingrätt. De måste vidta alla åtgärder för att skydda civila och för att tillförsäkra humanitärt tillträde.⁵⁵

52 Proposition 2008/09:140. s. 9, 18, 19

53 Proposition 2008/09:140. s. 19

54 Proposition 2010/11:111. s. 9

55 Proposition 2010/11:111. s. 6

Sammanfattning: Svenskt säkerhetspolitiskt agerande stämmer väl överens med påståendet. Sverige betonar vikten av internationell lag och internationella principer samt ”moraliskt sinnade” ideal genom att aktivt delta i internationella institutioner.

Perspektiv

Liksom Sveriges skapande av och deltagande i internationella institutioner är Sveriges betonande av internationella principer, internationell lag eller andra ”moraliskt sinnade” ideal ett beteende som har sitt ursprung i neutralitetspolitiken. I och med att Sverige framstod som en tredje väg mellan öst och väst kom Sverige att få stor trovärdighet i det internationella samfundet. Sverige propagerade för nedrustning, fred och pacifism vilket kan sägas innebära ”moraliskt sinnade” ideal. Sammanfattningsvis kan påståendet alltså ses som en förlängning av tidigare förd politik.

Påståendet överenskommer även med hur svensk strategisk kultur och identitet relaterar till internationella angelägenheter. Internationella lagar och principer samt ”moraliskt sinnade” ideal rimmar väl med humanism, modernism och en tveksam inställning till nyttan av militär makt. Den svenska strategiska kulturen går emellertid inte helt hand i hand med svensk säkerhetspolitik i fråga om påståendet. Regeringen påtalar exempelvis att det finns ett kollektivt ansvar, via FN, att skydda alla människor. Detta påstående står i konflikt med den uppdelning mellan nationella och internationella angelägenheter som kännetecknar svensk strategisk kultur.

4. Samarbeta och undvika konflikt

Påstående: Sverige undviker aktivt konflikter och strävar aktivt efter samarbete.

Ett användbart försvar

Följande mening illustrerar tämligen väl hur svensk säkerhetspolitik är tänkt att fungera. ”Regeringen anser att det ligger i Sveriges intresse att främja internationellt säkerhets- och försvarssamarbete eftersom detta skapar förtroende mellan stater och lägger grunden för gemensam säkerhet”⁵⁶ Sverige Samarbetar alltså för att skapa säkerhet och undvika konflikter mellan stater.

Regeringen anser att ett ryskt tillträde till världshandelsorganisationen (WTO) skulle bidra till en normaliserad relation mellan Ryssland och omvärlden. Vidare hävdar man att Ryssland behöver utvecklas mot fördjupad demokrati och en fungerande rättsstat för att en sådan utveckling ska kunna ske på ett hållbar sätt. Detta innebär att regeringen anser att utökat samarbete med Ryssland skulle förbättra relationen och att demokratiseringen är viktig för att kunna bibehålla goda relationer.⁵⁷

Regeringen anser att Sveriges militära bidrag till krishanteringsinsatser under EU:s, FN:s och Natos ledning leder till ökad säkerhet. Att samarbete verkar genom att vara konfliktförebyggande, bidra till att bekämpa terrorism och organiserad brottslighet samt skapar förutsättningar för hållbar fattigdomsbekämpning och utveckling. Vad regeringen menar här är att samarbete minskar riskerna för att konflikter ska uppkomma.⁵⁸

Sammanfattning: Påståendet stämmer väl. Sverige strävar aktivt efter samarbete genom att påtala dess vikt för den gemensamma säkerheten, vilken innefattar svensk säkerhet. Angående Rysslands

56 Proposition 2008/09:140. s. 15

57 Proposition 2008/09:140. s. 25

58 Proposition 2008/09:140. s. 16

demokratisering undviker Sverige skarpa ordalag och talar istället om ökade förbindelser genom världshandelsorganisationen (WTO).

Libyeninsatsen

Sverige har uttalat starkt stöd för FN:s säkerhetsråds resolution 1973. Regeringen påtalar vikten av att skydda civilbefolkningen och är berett att bistå med flygstridskrafter för att genomföra det flygförbud som har upprättats i enlighet med resolutionen.⁵⁹

Regeringen väljer således att förstärka resolutionen och undviker samtidigt att stöta sig med det internationella samfundet genom att öppet stödja resolutionen. I formulerandet av det egna bidraget berör man aldrig motsättningarna som ligger till grund för reservationen mot att delta i annat än upprätthållandet av flygförbudszonen.

Sammanfattning: Påståendet stämmer. Sverige uppvisar ett beteende av att aktivt sträva efter samarbete genom att deltaga i insatsen. Därtill undviker Sverige konflikter genom att inte uttala sig ifrågasättande till resolutionen. Det är tydligt att Sverige inte öppet för en egen politisk linje utan instämmer med, och stödjer, de beslut som fattats av, framförallt, EU och FN.

Perspektiv

Från ett neutralitetspolitiskt perspektiv är det framförallt det beteende Sverige uppvisade under världskrigen som gör sig påmint. Sverige liar sig med och följer den starkaste makten. Det sätt på vilket Sverige välkomnar säkerhetsrådets resolution, instämmer med EU:s uttalanden och aktivt bidrar till en Nato-ledd operation kan ses som eftergifter till våra samtida stormakter. En väsentlig skillnad är dock det mått av medbestämmande Sverige har i EU och FN samt till viss del i den Nato-ledda operationen. Ytterligare en koppling kan göras till neutralitetspolitiken och det är den försvarspolitiska låsning som rådde under kalla kriget. Sverige såg sig då själv ha få val i utformningen av sitt försvar för att inte rubba den nordiska balansen. Parallellen jag vill dra är att Sverige idag kan ses som låst att delta i internationella insatser för att kunna hävda sig som en aktör i det internationella samfundet.

Svensk strategisk kultur och identitet innehåller en självbild av att vara en ambitiös stat som i internationella angelägenheter motiveras av bland annat humanism och modernism. Sverige ser sig helt enkelt vara en stat som står upp för det som är ”rätt”. Denna självbild stämmer inte särskilt väl överens med ovanstående tolkning; att Sverige är tvunget att instämma med och följa sig under stormakterna. Jag tror att denna motsättning är central i debatten om svenskt Nato-medlemskap.

---

59 Proposition 2010/11:111, s. 9

5. Utrikespolitiska instrument före militära

Påstående: Sverige väljer att inte fokusera på militär makt utan använder sig istället av alternativa påtryckningsmedel

Ett användbart försvar

”Militära insatser kan inte på egen hand skapa förutsättningar för fred och återuppbyggnad i ett konfliktdrabbat område.”⁶⁰ Denna tanke präglar den svenska inställningen till att använda militära maktmedel. Fred och stabilitet i ett konfliktdrabbat område går inte att skapa långsiktigt utan civila insatser och civila insatser går inte att genomföra utan säkerhet. Militära och civila insatser kompletterar varandra och är båda nödvändiga för att komma fram till målet, långsiktig fred, vilket regeringen gör gällande genom att hävda att ”Säkerhet är en förutsättning för att genomföra biståndsinsatser och för att arbeta för en långsiktigt hållbar utveckling.”⁶¹

Regeringen skriver i propositionen att huvudlinjen för ett svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser är att så ska ske med ett mandat från FN:s säkerhetsråd. Sverige, som stat, fokuserar därmed inte på användandet av militära maktmedel utan bidrar endast till det internationella samfundet när så behövs.⁶²

Sammanfattning: Påståendet stämmer till viss del. Svensk säkerhetspolitik förutsätter en stark koppling mellan militära och civila metoder. Militära medel och civila insatser bidrar båda, på ett symbiotiskt sätt, till fred och återuppbyggnad i ett konfliktdrabbat område. Vidare strävar Sverige efter att aldrig agera unilateralt när det gäller våldsanvändning och söker alltid stöd från säkerhetsrådet vid insatser enligt FN-stadgans kapitel VI och VII. Detta innebär att Sverige inte ensidigt propagerar för militära insatser utan endast gör det inom ramarna för EU och FN.

Libyeninsatsen

Den tydligaste indikatorn på hur Sverige förhåller sig till användandet av militär makt i Libyenkonflikten kan vara följande. ”Efter konflikten kommer det att behövas ett brett engagemang i Libyen för att främja en demokratisk, ekonomisk och social utveckling mot en rättsstat som respekterar de mänskliga rättigheterna.”⁶³ Det viktiga är att påverka utvecklingen i Libyen mot en rättsstat som respekterar de mänskliga rättigheterna och detta är något man gör efter konflikten. Att lösa konflikten är således ett första steg och en förutsättning för att kunna påverka utvecklingen i landet.

Det finns bred internationell och regional uppslutning kring det internationella samfundets militära insats i Libyen. I propositionen talas väldigt lite om svenskt agerande. Istället framhävs till exempel att Europeiska rådet slår fast att civila måste skyddas med alla nödvändiga medel. Sverige agerar inte uttalat för ett militärt ingripande utan verkar genom de internationella institutioner man är medlem i.⁶⁴

---

60 Proposition 2008/09:140. s. 12

61 Proposition 2008/09:140. s. 31

62 Proposition 2008/09:140. s. 30

63 Proposition 2010/11:111. s. 9

64 Proposition 2010/11:111. s. 4, 9

Regeringen menar att militära insatser inte utesluter diplomatiska ansträngningar för att finna en fredlig lösning. Även detta är ett exempel på hur militär makt inte ses som en isolerad ansträngning utan en av många möjliga påverkansmöjligheter.⁶⁵

Sammanfattning: Påståendet stämmer till viss del. Sverige ställer upp bakom det mandat som FN:s säkerhetsråd antagit och uttalar sitt stöd genom EU. Militär makt är således inget Sverige självständigt verkar för utan gör så genom internationella nätverk. Det finns, enligt propositionen, ett stort behov av icke-militära åtgärder i Libyen efter det att konflikten avtagit. Vidare påpekas även att diplomatiska åtgärder genomförs samtidigt som de militära. Innebörden av detta är att Sverige i propositionen ser militära maktmedel som en förutsättning för att man, i ett senare skede, ska kunna skapa långsiktig fred i Libyen.

Perspektiv

Att fokusera på andra påtryckningsmedel än de militära stämmer väl överens med både det neutralitetspolitiska och det strategiskt kulturella perspektivet. De svenska strävandena efter fred samt förespråkandet av pacifism och nedrustning i samband med ett ivrigt deltagande i internationella institutioner pekar alla på att Sverige fokuserade på icke-militära påtryckningsmedel under neutralitetspolitiken. Ur ett strategiskt kulturellt perspektiv kännetecknas våldsanvändning som legitim endast i en nationell kontext. Detta medför att fokus kommer att läggas på påtryckningsmedel som inte är militärt förknippade. Vidare bidrar den modernistiska strävan att påverka och förbättra vår omvärld tillsammans med humanismens våldskritiska inställning till att svensk identitet är tveksam till nyttan av militär makt. Våldsanvändning som påtryckningsmedel är således varken grundat i ett historiskt, strategiskt kulturellt eller identitetscentrerat perspektiv.

---

65 Proposition 2010/11:111, s. 5

Avslutande diskussion

Hänger det samman och syftar det till ökad makt?

På frågan om det svenska agerandet genom beslutet om Libyen-insatsen är förenligt med de i försvarspropositionen angivna säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen är svaret ja.

Utifrån de propositioner jag valt hänger deklarerad och agerad säkerhetspolitik samman. Jag finner inga nämnvärda diskrepanser utifrån det analysverktyg jag använt som utgångspunkt för min undersökning.

På frågan om beteenden som syftar till ökad makt är gångbara som förklaring till det svenska agerandet genom beslutet om Libyen-insatsen samt de i försvarspropositionen angivna säkerhetspolitiska målsättningarna och medlen är svaret ja.

Enligt mitt tidigare resonemang är makt att likställa med inflytande för en liten stat i Europa. Genom min undersökning har jag funnit stöd för att Sverige följer ett beteendemönster som syftar till ökat inflytande och i förlängningen därmed ökad makt.

Problemformuleringen innehåller ett spørsmål som kontinuerligt måste granskas. Nya händelser medför att svensk säkerhetspolitik ständigt utvecklas och det är därför viktigt att löpande undersöka om våra politiker faktiskt agerar efter den agenda som är satt. Mitt bidrag är en fortsättning på tidigare forskning om svensk säkerhetspolitik och mer specifikt på forskningsfrågan om svensk säkerhetspolitiks deklarerade och agerade delar är sammanhängande.

Genom att bekräfta att Sverige uppvisar beteenden som syftar till ökat inflytande åskådliggörs Sveriges nutida säkerhetspolitiska strävanden och definierar på så sätt nutida svensk säkerhetspolitik.

En begränsning i min metod är dess omfattning. Svaret jag kommit fram till via de två propositioner jag låtit representera deklarerad och agerad säkerhetspolitik kan skilja sig om materialet hade varit ett annat.

Beteenden utifrån neutralitetspolitik, strategisk kultur samt identitet

I min analys framgår det att nutida svensk säkerhetspolitik bär drag från neutralitetspolitiken eller går att härleda till svensk strategisk kultur och identitet. Det finns även vissa motsättningar och det är främst den svenska självbilden av att stå upp för vad som är "rätt" som kommer i konflikt med att bidra till internationella insatser. Jag kan inte se att denna motsättning kommer att bestå och anser det troligt att en omdaning av den svenska självbilden kommer att äga rum.

Jag anser att den svenska självbilden hänger samman med den tredje vägen Sverige utgjorde under den bipolära perioden. Den epoken är emellertid över och med den har Sveriges möjligheter att självständigt, och med trovärdighet, framföra sina ståndpunkter försvunnit. Vidare är integrationen inom EU eller mer specifikt GUSP och ESFP ett hot mot den svenska självbilden eftersom ökat samarbete innebär att Sverige måste kompromissa och inte kommer till tals på ett lika framträdande sätt som tidigare.

Mitt bidrag till forskningsläget är att jag sammanfört det som kännetecknade neutralitetspolitiken och idébildningar om svensk strategisk kultur och identitet med nutida svensk säkerhetspolitik.

Genom att känna till faktorer som påverkar dagens politik ökar förståelsen för hur framtida svensk säkerhetspolitik utvecklas.

Käll- och litteraturförteckning

Allén, S. et al. .Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. 1-2. [s.l]: [s.n], 2009.

Cramér, P. Neutralitetsbegreppet : [den permanenta neutralitetens utveckling]. Stockholm: Norstedt, 1989.

Goetschel, L. Small states inside and outside the European Union : interests and policies. Boston, Mass: Kluwer Academic, 1998.

Hey, J. Small states in world politics : explaining foreign policy behavior. Boulder, Colo: Lynne Rienner Publishers, 2003.

Inbar, E. & Sheffer, G. The national security of small states in a changing world. London: Frank Cass, 1997.

Lindholm, R. Neutraliteten. Visby: Books-on-Demand, 2008.

Neutralitetspolitikkommisionen. Om kriget kommit- : förberedelser för mottagandet av militärt bistånd 1949-1969 : betänkande. Stockholm: Fritze, 1994.

Reiter, E. & Gärtner, H. Small states and alliances. Heidelberg: Physica-Verlag, 2001.

Ångström, J., Engelbrekt, K. & Ångström, J. Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen. Stockholm: Norstedts juridik, 2010.

Propositioner

Försvarsdepartementet. Ett användbart försvar, proposition 2008/09:140. Stockholm. 2009

Länk: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/11788/a/122957> kl 09:35 den 13 maj 2011

Utrikesdepartementet. Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen, proposition 2010/11:111. Stockholm. 2011

Länk: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/108/a/164975> kl 09:42 den 13 maj 2011

Internetkällor

Kl 21:05 den 13 maj 2011

<http://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Svensk-sakerhet/Alliansfrihet-och-neutralitet/>

Kl 15:02 den 13 maj 2011

<http://www.sfn.se/fn-info/om-fn/fn-stadgan/#kapitel2>